

UDC
UDK 911.2(497.12—16 »Račevsko jezero«) = 863

RAČEVSKO JEZERO MED ŽIROVSKIM VRHOM IN ROVTAMI

(geografski oris)

Andrej Mihavec*

Položaj Račevskega jezera¹

V povirnem delu doline reke Račeve, ki mu domačini pravijo Jeličje, je v nadmorski višini 681 metrov nastalo Račevsko jezero. Tako ga imenujejo domačini. Turistična, predvsem povojna literatura pa ga pogosto označuje kot Smreško jezero, po bližnjem zaselku Smrečju (A. Mihavec, 1979, 2). Ker pa je Smrečje že na drugi, barjanski stani razvodnice, že v povirju Podlipščice, levem pritoku Ljubljane in ker tudi prebivalci Smrečja tega imena ne poznajo, menim, da je bolje, da uporabljamo zanj ime Račevsko jezero.

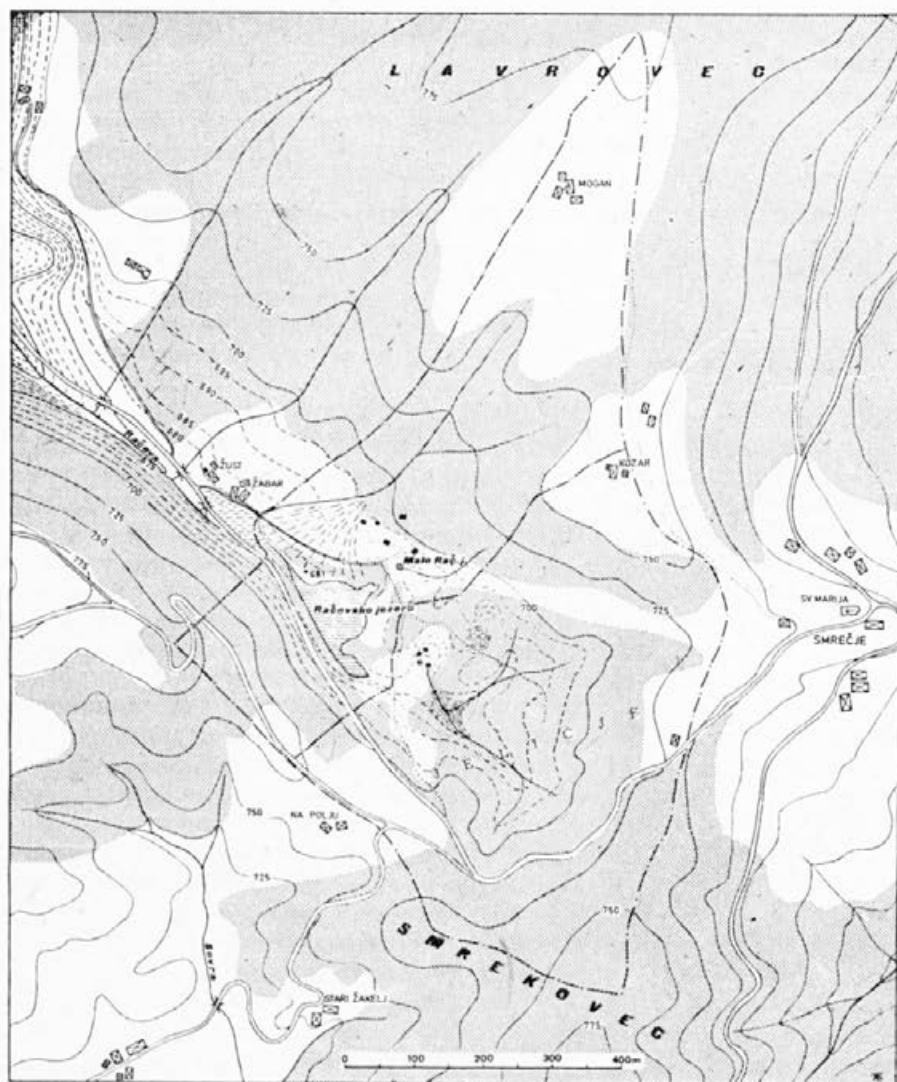
Pravzaprav niti ne gre za eno jezero, temveč za dve: za Račevsko jezero in Malo Račevsko jezero. 50 metrov vzhodno od Račevskega jezera pa je nastala še ena kotanja, ki je suha, oziroma se napolni z vodo le ob močnejšem deževju. Zaradi skupnih razvojnih in drugih potez ter lažjega razumevanja obravnavam vse tri pojave z neposredno okolico vred.

Osem kilometrov dolga dolina reke Račeve, levega pritoka Poljanske Sore, se je vrezala med masivni Žirovski vrh in planotasti svet Opal, Goropek in Hleviš. Dolina poteka premočrtno v dinarski smeri, le v zgornjem delu se polkrožno ovije okrog hriba Lesje (745 m) in se slednjič konča v zatrepu podobnem povirju, ki obsega svet med Lavrovcem (890 m), Smrekovcem (795 m) in slemenom, ki spaja Vrh nad Rovtami (884 m) s Smrekovcem. V tem zgornjem delu doline je v ploškem naplavljenem dnu nastalo Račevsko jezero (A. Mihavec, 1979, 2); glej sl. 1.

* Prof. geografije, Tržaška 34, 61370 Dolenji Logatec, YU

¹ O Račevskem jezeru ni bilo doslej v strokovni literaturi še ničesar napisanega. Avtorji, ki opisujejo ozemlje med Žirni in Rovtami, ga sploh ne omenjajo. Dobro je proučena le geološka zgradba tega področja zaradi bližine uranovega rudišča na Žirovskem vrhu. Pri proučevanju Račevskega jezera sem se zato lahko oprl le na kartografsko gradivo, laboratorijske analize vode, predvsem pa na lastno terensko delo oziroma seminarsko nalogo »Geografska podoba Račevskega jezera«, ki sem jo izdelal v letu 1978/79 na Filozofski fakulteti, PZE za geografijo v Ljubljani, pod vodstvom mentorja prof. dr. D. Radinje, kateremu se za nasvete in pomoč najlepše zahvaljujem.

Jezero je bolj kot po svoji velikosti (spada med manjša jezera v Sloveniji) zanimivo po svoji legi na prehodu iz alpskega v dinarski svet. Je na stiku med nepropustnimi permskimi plastmi grōdenskih skriljavcev in peščenjakov ter prepustnimi skladi sivih apnencev in dolomitov, ki so prav tako

SLIKA 1. SKICA OKOLICE RAČEVSKEGA JEZERA – ENVIRONMENT'S SKETCH OF RAČEVA LAKE

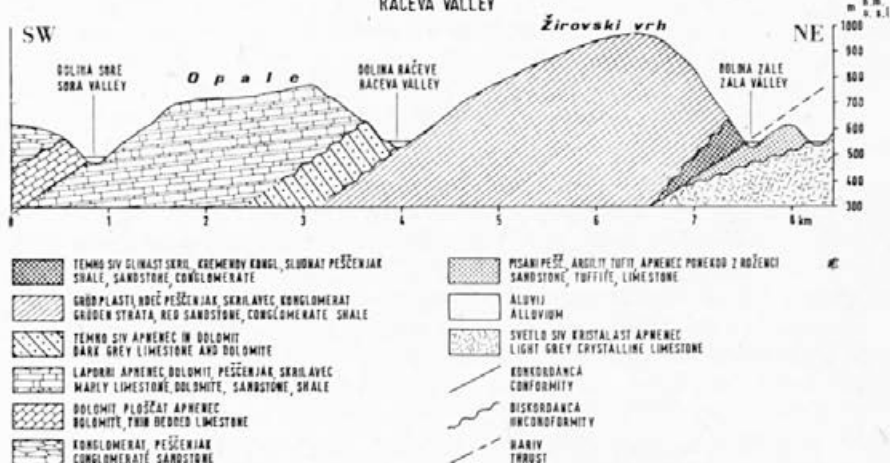
RAZVODNICA – WATER SHED	VRŠAJ – ALLUVIAL FAN	MOST – BRIDGE
POŠURNIK – SWALLOW HOLE	CESTA – ROAD	KMETIJE – FARM HOUSES
MOKROSTNO ZEMLJIŠČE – WET GROUND	GOZDNA POT – PATH	POŠTNIŠKE HIŠKE – WEEKEND HOUSES
		GOZD – FOREST

permske starosti.² Ta neposredni petrografski stik je prekrit z debelo, pretežno ilovnato preperelino oz. s kvartarnimi, očitno periglacialnimi nanosi. V okolici jezera znaša debelina nanosa, sodeč po globini jezera in izoblikovanosti površja, najmanj 10 metrov.

Najstarejše kamnine v okolici Račevskega jezera so karbonske starosti. Najdemo jih v ozkem pasu ob severovzhodnem robu nariva Žirovskega vrha, severno od Lavrovca in v Smrekovcu. Proti jugovzhodu sledi širok pas grödenskih kamnin — konglomeratov, peščenjakov, in skriljavcev, ki gradijo Lavrovec, Smrekovec, oz. desno polovico porečja Račeve. Dolomit in apnenec permske starosti gradita jugozahodna pobočja Račevske doline. Na njih ležijo triasni lapornati apnenci, dolomiti in peščenjaki (I. Mlakar, 1969, 5–42). Del tega površja je kraški, manjši del pa površinsko oddaja vodo v Soro in njen desni pritok Sovro (sl. 2).

SLIKA 2

GEOLOŠKI PREREZ PREKO SREDNJEGA DELA DOLINE RAČEVE—GEOLOGICAL CROSS SECTION OF THE MIDDLE PART OF RAČEVA VALLEY

Severovzhodna pobočja so torej iz nepropustnih kamnin, jugovzhodna pa iz prepustnih, delno zakraselih kamnin. To se odraža tudi v asimetrično izoblikovani dolini Račeve, oziroma v asimetričnosti porečja. Severovzhodna pobočja so manj strma; z njih pritekajo v Račevo številni pritoki in jo z nanosi odpravljajo k nasprotnim pobočjem. Z leve strani pa Račeva ne dobiva pritokov, zato je ta svet nerazčlenjen, zaradi odpornejših kamnin pa tudi strmejši (A. Mihelc, 1979, 5).

² Geološko zgradbo sem povzel po Osnovni geološki karti SFRJ, 1970, list Škofja Loka, 1 : 100 000, Geološki zavod SRS, Ljubljana.

Klimatske poteze jezerske okolice

Na temperaturni režim v okolici Račevskega jezera lahko sklepamo po podatkih meteorološke postaje v 6 km oddaljeni in 180 m nižji Novi vasi pri Žireh ter po podatkih meteoroloških postaj v 3 km oddaljenih Rovtahn in na Rakitni. Povprečna letna temperatura v Novi vasi znaša 7,7° C, postaja Rakitna, ki leži približno na enaki nadmorski višini kot jezero, a je bolj oddaljena, pa ima nekaj nižjo povprečno letno temperaturo: 7,4° C. Torej je letni temperaturni povpreček za svet med Rovtami in Žirmi med 7,5° in 8° C (Hidrometeorološki zavod SRS, 1963).

Tabela št. 1: Razporeditev srednjih mesečnih in letnih temperatur (v° C)

Postaja	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Letno
Nova vas	—2,5	—1,4	2,4	7,3	12,2	16,4	17,9	16,7	13,5	7,2	3,7	—0,5	7,7
Rakitna	—2,4	—1,6	2,2	6,4	11,6	15,7	17,9	16,6	13,3	8,3	4,3	—1,6	7,9

Za določanje temperaturnega režima v neposredni okolici jezera sem uporabil podatke meteorološke postaje v Novi vasi, kjer je povprečna mesečna temperatura pod 0° C v decembru, januarju in februarju; najhladnejši mesec s povprečno mesečno temperaturo —2,5° C je januar, najtoplejši pa julij, 17,9° C (Hidrometeorološki zavod SRS, 1963).

Zaradi osojne lege jezera in gozdnate okolice ter večje nadmorske višine so temperature ob Račevskem jezeru še nižje od omenjenih. Sneg v zatišni legi obleži tod še dlje kot v Rovtahn (90 dni).³

Tabela št. 2: Razporeditev srednjih mesečnih in letnih količin padavin (v mm)

Postaja	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Letno
Nova vas	198	109	117	119	145	158	132	139	181	194	221	132	1765
Rovte	116	102	127	147	176	141	134	188	203	211	159	106	1810

³ Podatek so mi posredovali domačini, ki živijo v neposredni bližini Račevskega jezera.

Letna razporeditev padavin (Hidrometeorološki zavod SRS, 1963) kaže na prehodno celinsko klimo, ki pa je ob Račevskem jezeru zaradi večje nadmorske višine preoblikovana, kar se kaže predvsem v večji količini padavin. Po temperaturnem in padavinskem režimu lahko sklepamo, da ima Račevsko jezero pluvio — nivalni režim (A. Mihelc, 1979, 7).

Prst in rastje v okolici jezera

V okolici Račevskega jezera so v povirnem svetu zaradi večjih naklonov pobočij mogle nastati le mlade, nerazvite prsti. Take prsti so zaradi intenzivnega nasipavanja nastale tudi na vršajih in na ravnem naplavljenem dnu doline (A. Mihelc, 1979, 8).

Zaradi nerazvitosti prsti ima pri njihovih lastnostih važno vlogo matični substrat.⁴

a) Pedološki profil v vseku za počitniško hišico, 100 m severovzhodno od jezera, na pobočju z naklonom 18°, ima za matični substrat grōdenski peščenjak in konglomerat. Zgornji, svetlo rjavi O horizont meri 3-4 cm; sestavljajo ga delci napol preperle organske snovi. A horizont, ki brez ostre meje prehaja navzdol v C horizont, meri 10 cm in je rjave do rumenorjave barve. V zgornjem delu je tako kot horizont O še močno prekoreninjen. Horizont C sestavlja pobočno gradivo iz razpadlega peščenjaka; v njem je moč najti še večje kose (do 10 cm) peščenjaka, sicer pa prevladujeta pesek in svetlorjava ilovica. Debelina tega horizonta znaša preko 2 metra.

Prst je kislá, o čemer pričajo gosti grmički borovnic in praproti v zeliščnem sloju, ter iglavci s prevlado bora v drevesnem sloju.

Podobna prst se je razvila na vršajih, kjer danes prevladujejo travniki in njive, na katerih pa je še povsod moč najti praprot, ki raste pogosto kot plevel sredi njivskih kultur.

b) Drugačno prst imajo strma pobočja zahodno od jezera. Matična kamnina je tod namreč apnenec in dolomit. Zaradi velikih naklonov (preko 30°) in z njim povezanega polzenja in spiranja prsti se natančnega pedološkega profila ne da določiti. Kljub temu je moč opaziti, da je O horizont plitev (2 — 3 cm) in temno rjave ali črne barve. Zaradi velike vlage listje in ves ostali organski material hitro razpada. A horizont je temno rjave barve, pomešan z večjimi kosi matične kamnine. Navzdol neopazno prehaja v C horizont.

Strma, osojna pobočja (npr. Hlevnega vrha) z opisanim pedološkim profilom so porastla z jelovo — smrekovim gozdom. V njem rastejo tudi javor in bukev, v grmovnem sloju pa vrba in leska. Nasprotno so prisojna pobočja izkrčena in obdelana ali pa porastla s travo.

Prirodno rastje v okolici Račevskega jezera je gozd. Izkrčili so ga le tam, kjer so lokalno ugodnejši pogoji za obdelovanje, bodisi zaradi prisojne lege ali manjših strmin. Zaradi razlik v prsti, reliefu in ekspoziciji je gozd različen. V glavnem prevladujejo iglavci — smreka, bor in jelka, listavci pa so

⁴ Opis pedoloških profilov podajam na osnovi podatkov, ki sem jih zbral s terenskimi deli in laboratorijskimi analizami prsti.

zastopani s hrastom in brezo na bolj kislih ter z javorjem in bukvijo na nevtralnih tleh (A. Mihevc, 1979, 10).

Nastanek Račevskega jezera

Osnovni dejavnik, ki je omogočil nastanek jezera, je kontakt med prepustnimi in neprepustnimi kamninami. V povirnem delu je Račeva z desnega dela porečja dobivala pritoke, hkrati pa je zaradi omenjenega stika pričela izgubljati vodo, ki je skozi nastajajoče požiralnike v dnu doline odtekala v dolino Sore. S tem se je erozijska moč Račeve zmanjšala, in gornji del doline je zaostal pri vrezovanju. V tem delu, kjer je Račeva najbolj izgubljala vodo, pa je verjetno nastala kraška depresija s ponori, ki jo je šele v geološki sedanjosti znova dosegla erozija Račeve.

V pleistocenu so se ponori oziroma depresija zatrpali zaradi nanašanja peščenega in ilovnatga periglacialnega gradiva do nadmorske višine 681 metrov. V holocenu pa se je kraški odtok obnovil in nasuta ravnica je z grezi razpadla na dve med seboj ločeni kotanji. Slaba prevotljenost v karbonatnih tleh, še posebno, ker so kanali še zatrpani z naplavinno, ovira podzemeljsko odtekanje vode, ki zdaj zastaja v jezeru.

Kot je že bilo omenjeno, gre v bistvu za tri kotanje: za Račevsko jezero, za Malo Račevsko jezero in suho kotanjo:

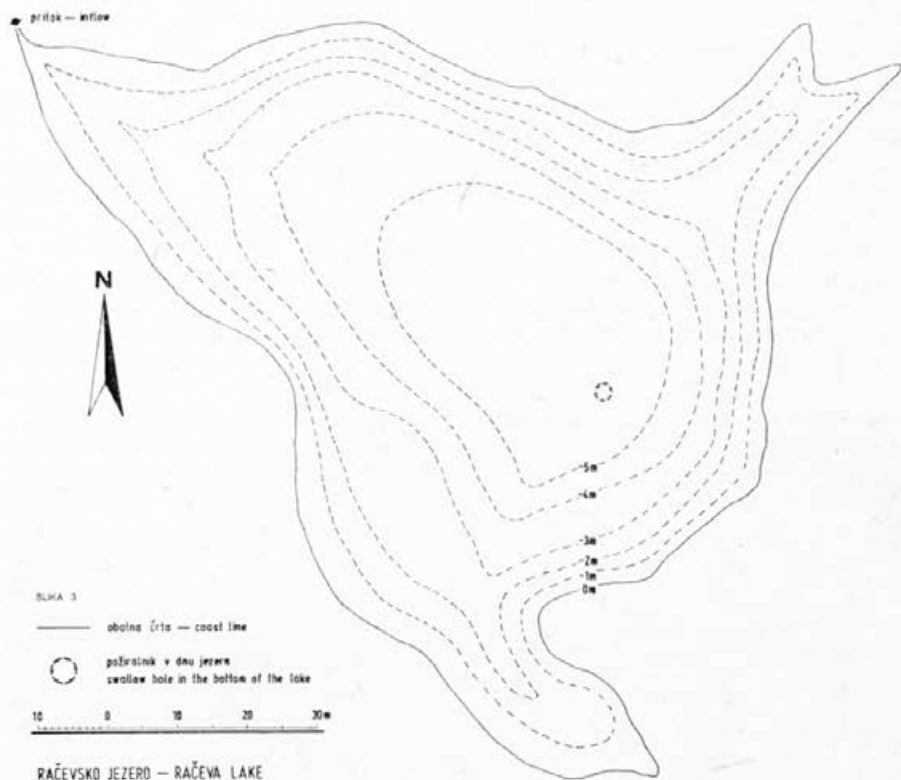
1) Kotanja Račevskega jezera je izdelana v periglacialnem gradivu in je v bistvu aluvialna vrtača. Je ovalne oblike, z daljšo osjo (134 m) v dinarski smeri in tremi zalivi, ki so jih izdelali jezerski pritoki. Površina Račevskega jezera meri 0,85 ha (8550 m²), zaradi nihanja gladine pa se omenjene vrednosti močno spreminjajo. Največja izmerjena globina jezera je 5,5 metrov, povprečna pa 2,9 metra. Pri maksimalnem vodostaju, ko je gladina jezera v nadmorski višini 680 m, je v njem 24 815 m³ vode. (A. Mihevc, 1979, 15). Takrat voda iz jezera že površinsko odteka v Račevo.

Severni in vzhodni breg strmo padata proti dnu jezera, bregovi zalivov in zahodni breg pa so bolj položni. Dno se blago spušča proti JV, kjer se nahaja grez, v katerega ponika jezerska voda (sl. 3). V jezeru ni deltastih oblik sedimentacije. Nasprotno, ves material, ki ga površinski pritok prinaša v jezero, odvajajo skupaj z vodo podzemeljski kanali.

2) Približno 50 metrov SV od Račevskega jezera je okrog 30 m² velika, z vodo napolnjena kotanja, ki jo domačini imenujejo Malo Račevsko jezero. Vanjo teče potoček, ki je prej tekel naravnost v Račevsko jezero. Malo Račevsko jezero je nastalo, ko so preko struge tega potočka nasuli gozdno pot. Jezerce ima stalno vodo, ki sufozijsko, verjetno pa tudi kraško odteka v dnu jezera (A. Mihevc, 1979, 17).

3) Vzhodno od Račevskega jezera je nastala še tretja, v naplavine vrezana suha kotanja, ki je v bistvu slepa dolina potočka iz Jeličja. Njen obod je v višini 681 m, globoka pa je okrog 6 m in odprta navzgor v smeri pritoka. Kotanja je večji del leta suha. Vanjo teče potoček, ki odmak 28 ha površine in je imel 26. 6. 1978 pretok 1,5 l/sek. Po kratkem toku potok ponira v greze na začetku ravnega dna suhe kotanje. Ob višjem vodostaju voda odteka tudi v

druge požiralnike, ki so v grezih v naplavljenem dnu kotanje, po hudem deževju pa nastane v sicer suhi kotanji jezero, ki se preliva v Račevsko jezero (A. Mihevc, 1979, 16).

Vodne značilnosti jezera in okolice

Račevsko jezero dobiva vodo iz okolice, ki obsega 20 ha površine. Pravzaprav je le-ta sestavljena iz dveh delov, ki ločeno oddajata vodo v jezero: iz normalnega s površinskim odtokom in sufozijskega s pretokom skozi preperelino. Od tega odpade 3/4 površja na glavni pritok, ki površinsko priteka z grōdenskih peščenjakov izpod Lavrovca, ostanek pa na površje na jugozahodni strani, od koder del vode odteka proti zahodu, del pa v jezero skozi preperelino. Sveti iz apnenca in dolomita zahodno od jezera je torej brez površinskih dotokov, zato je natančen potek razvodnice težko določiti (A. Mihevc, 1979, 12).

Razvodnica med Račevskim jezerom in Podlipščico poteka po oblih slemenih med Lavrovcem in Smrekovcem, razvodnica z Račevo poteka južno preko dna doline tik pod jezerom, razvodnico s Soro zahodno od jezera pa lahko, kot je bilo že omenjeno, določimo le približno.

Glavni jezerski površinski pritok je nekdanj pritekal na ravnico pred jezero, od tam pa v Račevo. Po drugi svetovni vojni so ga domačini speljali v Račevsko jezero,⁵ da bi ribam zagotovili kar se da stalno količino vode. Potok, ki priteka iz plitve grape je imel 26. 6. 1978 pretok 0,9 l/sek. Pri takem pretoku je bilo jezero po daljšem obdobju suhega vremena na pol prazno in je še upadalo (A. Mihevc, 1979, 13).

Nekdanj je imelo jezero na severovzhodni in na južni strani še dva površinska pritoka. Eden od teh pritokov zdaj ponika v dnu 30 m² velikega Malega Račevskega jezera, ki je nastalo, ko so preko struge pritoka Račevskega jezera nasuli gozdno pot. Drugi potoček pa priteka v suho kotanjo vzhodno od Račevskega jezera. Voda ponira v ponikve na začetku ravnega dna suhe kotanje, ob višjem stanju vode pa se preliva tudi v ostale požiralnike.^{5a} Po hudih nalivih se voda iz kotanje preliva v Račevsko jezero.

Pri merjenju pretokov sem imel velike težave zaradi majhnih vodnih količin v strugah. Zato je možnost napake precejšnja, posebej še, ker se skozi nasuti material ob strugah lahko pretaka enaka vodna količina kot v strugah.

Slika 4 Ob višjem vodnem stanju odvaja površinski pritok Račevskega jezera vodo iz jezera v Račevo

When the water-level is higher the water from Račevsko jezero flows on the surface off into the Račevo.

^{5, 5a} Podatke so mi posredovali domačini, ki živijo v neposredni bližini Račevskega jezera.

Nasploh pomenita Račevsko jezero in sosednja, po nastanku in razvoju sorodna suha kotanja, glede na specifični vodni odtok pokrajinsko posebnost v povirju Račeve. Ob visokih vodah se namreč jezero površinsko odteka v Račevo, sicer pa podzemeljsko proti neznanim izvirom. Po geoloških razmerah sodeč odteka voda v dolino Sore in njenega pritoka Sovre. Niže v dolini Račeve namreč ni izvir, kjer bi voda lahko prihajala na dan.

Vodno kolebanje Račevskega jezera je zelo izrazito. To se lepo kaže na jezerskem bregu in dnu, ki sta brez vegetacije. Po pripovedovanju domačinov voda povprečno enkrat na leto povsem odteče. Zato pa je potrebno daljše obdobje brez padavin, sicer pa že manjše deževje malo kotanjo hitro zapolni. Pogostnejša so nihanja gladine za nekaj metrov. Jezero je redkokdaj povsem polno. V času terenskega proučevanja je bila vodna gladina pod normalno (A. Mihevc, 1979, 16).

Po drugi svetovni vojni so ribiči poskušali zamašiti požiralnik v jezerskem dnu. Zamašili so ga s skalami ter ilovico, v jezero pa so speljali potoček, ki je prej tekel neposredno v Račevo. Sprva je imelo jezero stalno gladino, kasneje pa se je požiralnik obnovil in gladina je čedalje bolj kolebala. Zanimive so trditve domačinov, da po hudem deževju voda vre iz požiralnikov v dnu suhe kotanje južno od jezera, pa tudi iz požiralnika v dnu jezera.

Trditev se zdi povsem verjetna, saj le tako lahko razložimo nihanje vodne gladine jezera. Pri dotoku 0,9 l/sek. je jezero upadalo. Po kratkotrajnem dežju, ki je povečal dotok na 2 l/sek., pa je jezero naraščalo. Ostale dotoke, predvsem skozi naplavino precejeno vodo zaradi majhnih količin lahko zane-marimo. Kapaciteta požiralnikov je bila v teh pogojih, sodeč po dotoku, med 1 l/sek. in 2 l/sek; pri tako majhnem odtoku pa jezero sploh ne bi moglo nikoli povsem odteči. Očitno je, da se kapaciteta požiralnikov spreminja in da lahko iz njih voda celo izvira. To se zgodi, kadar po močnem deževju kanali v višjem apnencu in dolomitu zahodno od jezera ne morejo odvajati sproti vse vode, gladina kraške vode se dvigne in požiralniki v dnu suhe kotanje in v Račevskem jezeru delujejo kot estavele (A. Mihevc, 1979, 22).

Jezero ima značilno svetlo rjavo barvo. Prozornost vode je majhna, saj sekijev disk izgine že v globini okrog enega metra. Prozornost in barva jezerske vode sta posledica ilovnate sestave jezerske kotanje in njene okolice. Analiza je pokazala, da je bilo avgusta 1978 v vodi malo suspenzije: v prvem vzorcu 0,0238 g/l in v drugem 0,0461 g/l.

Ob koncu junija 1978, ko je bila temperatura zraka 22°C, je imelo jezero na površju temperaturo 17,5°C, v globini enega metra 16,2°C, v globini 3,5 m pa 11,4°C (gladina jezera je bila 1,7 m pod normalno) (A. Mihevc, 1979, 18).

Glavni pritok je imel pri pretoku 0,9 l/sek. temperaturo 11°C. (A. Mihevc, 1979, 19). Površinski sloj vode jezera se zaradi kalnosti hitreje segreje, hladna voda, ki priteka v jezero, pa se drži dna, odteka v najnižji del in nato neposredno v požiralnik. Po pripovedovanju domačinov jezero pozimi enakomerno zamrzne po vsej površini. Jezero pozimi večkrat delno ali povsem odteče, led razpoka in obleži na suhem dnu kotanje.

Analize trdote vode so pokazale, da obstajajo precejšnje razlike v trdoti vode med pritokom jezera (0,6° NT) in jezerom (1,15° NT) ter potočkom v Jeličju (2,3° NT). To razliko si lahko razlagamo s pritokom trše vode

s pobočij južno od jezera. Le-ta so zgrajena iz karbonatnih kamnin. Sicer pa je zaradi prevladujočih silikatnih tal voda v jezeru in pritokih kisla. Vrednosti PH se gibljejo med 6,0 in 6,7 (A. Mihevc, 1979, 20).

Jezerska voda je bogata s kisikom, primanjkuje pa organskih snovi. Obrežna pobočja namreč zaradi spiranja naplavine, v kateri je kotanja, niso porastla. Več organskih snovi je le v zalivih, kjer se kupiči odpadlo listje in druge organske snovi, kar omogoča rast trsa in življenje živalim, ki žive v blatu.

Družbenogeografske značilnosti jezera in okolice

Svet v bližini jezera je bil poseljen v 19. stoletju.⁶ Tedaj je bil tudi izkrčen gozd za njive in travnike. Poselitev se v glavnem drži slemen, prisojnih pobočij in prevalo. Dve domačiji stojita v neposredni bližini jezera, ob toku Račeve navzdol pa najdemo še štiri starejše kmetije, ki tvorijo zaselek Jezero, del razloženega naselja Hlevni vrh. Prebivalci se ukvarjajo s kmetijstvom in gozdarstvom, ali pa hodijo na delo v Žiri, Logatec ali na Vrhniko (Krajevni leksikon Slovenije, 1968, 1. knjiga, 181—182).

Jezero v preteklosti ni imelo nobene gospodarske vrednosti. Da bi osušili mokrotan svet okoli jezera, so v ravnem, razvodnem dnu doline med jezerom in Račevo izkopali osuševalni jarek, ki je z zniževanjem jezerske gladine osušil okolico. To je bilo potrebno zaradi ceste, ki je vodila tik ob jezeru (A. Mihevc, 1979, 24).

V zadnjem času so se pojavile težnje po uporabi jezera v turistične in rekreacijske namene. Ribiči so zamašili požiralnik v dnu jezera in vanj vložili ribe. Kmalu pa se je presihanje obnovilo in ribe so poginile.

Račevsko jezero je prometno dobro dostopno. Ob njem pelje cesta iz Logatca oziroma Smrečja v Žiri, ki so oddaljene le 8 km. Gozdnata okolica jezera je privabila ljudi, ki so si ob jezeru zgradili več počitniških hišic. Za prodajo kmetijsko manj vredne zemlje so bili zainteresirani tudi kmetje, vendar pa je nadaljnja gradnja prepovedana. Lastniki počitniških hišic so iz Žiri (2), Ljubljane (3) in Logatca (1). Počitniško naselje je od jezera oddaljeno 50 — 100 m, zato ni nevarnosti, da bi prišlo do onesnaženja jezera. Vodo dobiva iz lastnega zajetja više v grapi (A. Mihevc, 1979, 24).

Poleti, zlasti še ko je jezero primerno za kopanje, je okolica jezera zelo privlačna za krajše izlete. K temu pripomorejo tudi lepi razgledi z okoliških hribov in zanimiva arhitektura kmečkih domov.

Za kopanje jezero zaradi presihanja in kalne vode ni najbolj primerno, kljub temu pa je kopalcev v njem veliko.

Zaključek

Povodje Račevskega jezera predstavlja znotraj povodja Račeve, desnega pritoka Poljanske Sore, posebno hidrološko enoto, ki odvaja vodo proti še neugotovljenim izvirom.

⁶ Podatek sem dobil v pogovoru s tov. A. Žustom, ki živi v bližini jezera. Potrebno pa bi ga bilo preveriti, saj ustno izročilo ni vedno verodostojno.

Gornji del doline, v kateri je jezero nastalo, leži na stiku nekarbonatnih kamnin Žirovskega vrha in karbonatnih kamnin Hleviš. Sam kontakt kamnin ni viden, ker je pokrit z debelo preperelino periglacialnega porekla. Le-ta je zapolnila starejše kraške kanale, ki so odvajali vodo proti zahodu. V sedanjih klimatskih pogojih pa so se ti kanali ponovno aktivirali. V okrog 10 m debeli naplavini je tako nastalo dvoje kotanj. V eni od njih sta Račevsko jezero in Malo Račevsko jezero, druga kotanja pa je suha; napolni se le ob močnejšem deževju.

Jezero se sedaj odteka skozi ponor v njegovem dnu. Ta voda izvira verjetno v dolini Sore in Sovre. Le kadar je jezero povsem polno, se tudi površinsko odteka v Račevo. Povprečno enkrat na leto jezero povsem presahne.

Odperta so ostala vprašanja v zvezi z vodno bilanco, oziroma načinom odtekanja jezerske vode. Ker gre na tem področju v bistvu za primer kontaktnega kraka, kjer še ni natančno ugotovljena meja med kraškimi in nekraškimi kamninami, bodo potrebne še številne meritve, ki bodo verjetno dale odgovor na zgornja vprašanja.

Viri in literatura

- Krajevni leksikon Slovenije, 1968, 1. knjiga, 181—182, Ljubljana
 Letno poročilo meteorološke službe za leto 1962, 1963, Meteorološki zavod SRS, Ljubljana
 Mlakar I., 1969, Krovna zgradba Idrijsko Žirovskega ozemlja, Geologija 12/1969, 5—42, Ljubljana
 Mihevc A., 1979, Geografska podoba Račevskega jezera, Seminarska naloga, Filozofska fakulteta, PZE za geografijo, Ljubljana

THE LAKE »RACEVSKO JEZERO« BETWEEN ŽIROVSKI VRH AND ROVTE

Andrej Mihevc

(Summary)

The lake Račevsko jezero lies in the flat, deposited layers in the middle of the upper of the Račeva river basin, at the altitude of 681 m. Its drainage area, 20 hectares, represents a special hydrological unit at a point where the impermeable rocks of Žirovski vrh touch on the permeable rocks of Hleviš. The contact itself is overlaid by an approximately 10 m thick layer of sandy and loamy sediments of periglacial origin, in which three bigger hollows have been formed. Two of them (Račevsko jezero and Malo Račevsko jezero) are permanently filled with water, while the third one contains water only after heavier rain. When the surface of the water there is low, the water flows off through a swallow hole at the bottom of the lake towards the karst springs in the valley of the Sora and Sovra, when high—additionally by surface to the river Račeva.

During the year the water level oscillates for a few metres, but at times (in dry periods and in winter) the lake has no water left. On the other hand, when the water level is at its highest point, the amount of water is as much as 24 815 cubic meters.

Man-made action has affected this lake in several ways. In the even part between the Račeva and the lake in the period before World War II the local people dug out a wide drainage ditch, which served to lower the water level of the lake and thus to drain the surrounding surfaces. After the war Račevsko jezero has become a favourite spot for tourists. To preserve the lake, a brook was channeled into it and the swallow holes at the bottom of the lake were stopped. What is now the main inlet was formerly a tributary directly into the Račeva.

In spite of this all the lake is in a state of rapid decay as the subterranean flow-off shows indications of constant increase.